

Orbán Endre:
Egy újabb föderáció?

Az utóbbi időben egyre több államszerkezeti kérdés kerül napirendre, elég pusztán Szíriára,¹ Ukrajnára,² a skót és katalán népszavazásokra³ vagy éppen az ún. „ciprusi problémára”⁴ gondolni. Az EU-ba igyekvő Törökország⁵ ugyanis 1974 óta megszállás alatt tartja az Unió egyik legkisebb tagállamát. A kérdéses vizsályt az idén 50 éves ENSZ misszió⁶ igyekszik kordában tartani, és még az is előfordulhat, hogy ez alkalommal révbe ér.

Ciprus kis ország és egyben azon államok egyike, melyekre biztosan igaz az a történelmi közhely, hogy sorsa nagy hatalmak hálójában alakult. Túl azon, hogy az ország az Európai Unió része, a Szíriától, Libanontól és Izraeltől alig 200 km-re fekvő sziget a görög nyelvű lakosság és javarészt ortodox valláson felül ezer szállal kötődik a Közel-Kelethez, és nem lehet meglepő tény az sem, hogy tektonikailag⁷ valójában nem is az európai kontinenshez tartozik. Stratégiai helyzete ugyanakkor nemzetközi figyelemre predestinálta, így a velencei uralmat követően 1597-ben a közeli Oszmán Birodalom, majd az első világháború után a Brit Birodalom uralma alá került egészen egészen 1960-ban elnyert függetlenségéig, melynek a nicosiai National Struggle Museum⁸ állít emléket.

Az oszmán hódítás után kettős identitásúvá alakult Ciprus története a függetlenedés után kezdett el igazán bonyolódni, mikor előkerültek az *enózisz*,⁹ azaz az görög ciprióták által preferált egyesülés, valamint a 20%-os török ciprióta kisebbség által hirdetett *takszim*,¹⁰ azaz elkülönülés jelszavai. Végül a függetlenség kérdése nagy hatalmak közötti egyezmények keretében ment végbe. Nagy-Britannia, Görögország és Törökország háromoldalú egyezményekben biztosította a Ciprusi Köztársaság függetlenségét (ún. London-Zürich egyezmények) és mint garantor államok vállalták, hogy tartózkodnak bármiféle egyesülési törekvés támogatásától és elismerték egymás jogát a beavatkozásra a status quo megváltozása esetére.¹¹

¹ *A Divided Syria: Next steps for the international community.* <http://www.ceps.be/event/divided-syria-next-steps-international-community> (Letöltve: 2014.02.15.)

² *A krími parlament elvben csatlakozott Oroszországhoz.* <http://www.hirado.hu/2014/03/06/elvben-a-krimi-parlament-csatlakozott-oroszorszaghoz/> (Letöltve: 2014.03.08.)

³ Lásd lapszámunk következő írását: Orbán Endre: *Új szavak, régi szelek.*

⁴ Az események kronologikus alakulását lásd: *Timeline: Cyprus.* <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1021835.stm> (Letöltve: 2014.02.20.)

⁵ Orbán Endre: A török csatlakozás kérdőjelei. *Ars Boni*, 2013/1., 61-62. o.

⁶ ENSZ Ciprusi Békéfenntartó Misszió (UNFICYP): http://www.unficyp.org/nqcontent.cfm?a_id=1 (Letöltve: 2014.02.08.)

⁷ *Lemeztektonika:* <http://hu.wikipedia.org/wiki/Lemeztektonika> (Letöltve: 2014.02.15.)

⁸ Museum of National Struggle: <https://www.youtube.com/watch?v=9SDFGPHzI0> (Letöltve: 2014.02.20.)

⁹ Vas Korinna Nóra: *A ciprusi konfliktus alakulása és megoldási alternatívái a kezdetektől napjainkig, a nagyhatami és regionális érdekek érvényesülésének tükrében.* Budapest, 2006. Elérhető: http://elib.kkf.hu/edip/D_13172.pdf (Letöltve: 2014.02.20.) 8. o.

¹⁰ Uo. 11. o.

¹¹ Egyes biztonságpolitikai szempontokra lásd: Wagner Péter: *Érdekességek a ciprusi ENSZ misszióról.* <http://wagnerpeter.blogspot.in/2013/07/erdekesssegek-ciprusi-ensz-missziorol.html> (Letöltve: 2014.01.30.), Wagner Péter: *Kécsapkások a zónában. A Földgömb*, 2013/1-2., 42-51. o.

Az unitárius államszerkezetben létrejött Ciprus az interetnikai konfliktusok és a politikai egyesülési törekvések miatt végül nem maradt sokáig békés terület. Mind Görögország, mind pedig Törökország nagy létszámú katonákat állomásoztatott a szigeten (valamint a britek kivonulásuk "áraként" kaptak két szuverén bázist¹²) és a felerősödő társadalmi konfliktusok okán már 1964-ben létre kellett hozni az ENSZ békefenntartó misszióját (UNFICYP), mely azóta is a szigeten tartózkodik. És bár úgy tűnt, hogy az akkor regnáló köztársasági elnök, Makáriosz érsek megbékélt az önálló Ciprus gondolatával, a görögországi politikai események elsodorták Ciprus békéjét és 1974-ben megnyitották az utat a török invázió előtt.

Az északra vonuló török lakosság és a délre költöző görögök végül (egy-két kisebb település kivételével) két monolit tömbbé alakították az országot, melyek között egy, az UNFICYP biztosította 150 km-es ütközőzóna¹³ húzódik mind a mai napig és melynek négyes szektorában mások mellett magyar katonák is jelentős szerepet játszanak. A sziget északi harmadán 1983. november 15-én kiáltották ki az ún. Észak-ciprusi Török Köztársaság függetlenségét, melyet csupán Törökország ismer el és lényegében egy külső segítségtől függő, *de facto* igazgatás alatt álló entitásnak tekinthető. Mindezt megerősíti az Emberi Jogok Európai Bírósága Ciprus v. Törökország ügyben¹⁴ hozott 2001-es ítélete is, mely kiemeli, hogy Törökország felelőssége nem korlátozható csupán a saját katonái és tisztviselői által végrehajtott cselekményekre, hanem kiterjed a helyi igazgatás cselekményeire is, hiszen ez az igazgatás Törökország katonai és egyéb segítségének köszönhetően képes fennmaradni.¹⁵

Később a helyzet nem sokat változott Ciprus Európai Unió csatlakozási perspektívájáig, mely előtt népszavazással kívánták rendezni az Észak-ciprusi Török Köztársaság és a Ciprusi Köztársaság egyesülését. Az akkori ENSZ főtitkár után Annan-tervként¹⁶ elhíresült rendezési javaslat végül paradox módon a délieken bukott el¹⁷ és azóta nem is került sor újabb tárgyalásokra. Újabban azonban ismét tárgyalóasztalhoz kívánnak ülni¹⁸ a felek, melynek előkészítése már régóta folyamatban van egyrészt rengeteg sajtóbeli üzengetés, másrészt az ENSZ missziót vezető Aleander Downer személye révén.¹⁹ Az

¹² Akrotíri és Dekélia: http://hu.wikipedia.org/wiki/Akrotíri_és_Dekélia (Letöltve: 2014.02.10.)

¹³ Wagner Péter: *A ciprusi Kokkina/Erenköy exklávé rövid története és a környező görög, török és UNFICYP állások.* <http://wagnerpeter.blogspot.in/2013/06/a-ciprusi-kokkinaerenkoy-exklave-rovid.html> (Letöltve: 2014.01.10.)

¹⁴ *Cyprus v. Turkey*, No. 25781/94 (10 May 2001) Elérhető:

<http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-59454?TID=pmfzmenndm> (Letöltve: 2014.01.20.)

¹⁵ Az ügy összefoglalását lásd: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/ciprus-torokorszag-elleni-ugye-2578194-1> (Letöltve: 2014.10.10.)

¹⁶ *The Comprehensive Settlement of Cyprus Problem:* http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf (Letöltve: 2014.01.20.)

¹⁷ *An Ironic Result in Cyprus.* <http://www.cyprus-conflict.net/Annan%20plan%20rejected.html> (Letöltve: 2014.01.20.)

¹⁸ Aslan Amani: *Peace in Cyprus: Is it more likely today than it was in 2004?* <http://www.opendemocracy.net/aslan-amani/peace-in-cyprus-is-it-more-likely-today-than-it-was-in-2004> (Letöltve: 2014.04.10.)

¹⁹ 'Downer has to decide: has he been useful the past five years?' <http://cyprus-mail.com/2014/01/11/downer-has-to-decide-has-he-been-useful-the-past-five-years/> (Letöltve: 2014.01.20.)

eredeti tervek szerint tavaly ősszel kezdődtek volna a tárgyalások, azonban a közös hang megtalálása kifejezetten nehézkesnek tűnik.²⁰ Hogy végül sikerül-e egy föderális államszerkezetben megállapodni, melyben a föderáció - a 2004-es tervekkel szemben - gyengébb jogosítványokkal, míg az alkotó északi és déli rész erősebb kompetenciákkal bír, a következő egy-két éves tárgyalások kérdése lehet. Az mindenesetre bizonyos, hogy mind a déli, mind pedig az északi oldal érdekelt a helyzet megoldásában, ezt azonban árnyalja az északiakra nehezedő törökországi nyomás, valamint a déli oldal esetében nem hagyható figyelmen kívül, hogy a 2004-es dinamikus helyzethez képest jelenleg a gazdasági válság erőteljesen rányomja bélyegét az ország érdekérvényesítő képességeire.²¹

²⁰ *Marathon National Council meeting produces neither decisions nor consensus.* <http://cyprus-mail.com/2014/01/25/marathon-national-council-meeting-produces-neither-decisions-nor-consensus/>
(Letöltve: 2014.01.26.)

²¹ Ciprus gazdasági helyzetéről és kilátásairól lásd: Botos Balázs: A ciprusi gazdasági összeomlás természetrajza. *Külügyi Szemle* 2013/4. Uo. Kacziba Péter: A ciprusi földgázkincs feltárásának bel- és külpolitikai sajátosságai, valamint Uó: A ciprusi földgázkincs szerepe a Kelet-Mediterráneum geopolitikai átrendeződésében. *Kül-Világ*, 2013/3-4., 20-41. o.